

Lojalitet – for mye av en god ting?

Notat – april 2023

Arne Jon Isachsen
Centre for Monetary
Economics (CME)

Ved å se til at lovverket som hindret en person å bli gjenvalgt mer enn én gang som landets president ble tatt bort, banet Xi Jinping veien for å bryte det preg av demokrati som lå i at Kina hadde jevnlig utskiftninger av landets øverste ledelse.

Li Qiang heter Kinas relativt ferske statsminister. Han er medlem av politbyråets stående komité (PBSC). Den nest mektigste mannen i Kina. Over ham står Xi Jinping, generalsekretær i Det kinesiske kommunistpartiet (CCP). Politbyråets stående komité består av Xi, Li og fem til. Disse syv har makten i Kina. Li Qiang tar over som statsminister etter en annen Li, nemlig Li Keqiang. Etter reglene hadde Li Keqiang anledning til å fortsette i Politbyrået i fem år til, men trakk seg frivillig fra alle verv.

For vel ti år siden var det mange i det kinesiske kommunistpartiet (CCP) som ønsket at Li Keqiang skulle ta over som generalsekretær etter Hu Jintao. Valget stod mellom Li og Xi Jinping. Fraksjonen til Xi – den såkalte “Shanghai-fraksjonen” – gikk seirende ut. Til tross for at Hu heller ville ha Li Keqiang som sin etterfølger. Resten er historie, som det heter.

Den 11. mars i år skriver Associated Press at Li Qiang, som var partisekretær i Shanghai før han ble utnevnt til statsminister, er mest kjent

“...for having enforced a brutal “zero-COVID” lockdown on Shanghai last spring as party boss of the Chinese financial hub, *proving his loyalty to Xi* in the face of complaints from residents over their lack of access to food, medical care and basic services.” (min kursivering)

Li Qiang gikk ikke av veien for en to-måneders brutal nedstengning av Shanghai, til tross for de lidelser han dermed påførte befolkningen. På den måten viste – eller beviste – han sin lojalitet til Xi Jinping, Kinas ubestridte leder. Hvorfor er lojalitet av overordnet betydning i et diktatur? Som utgangspunkt for å grunne over dette spørsmålet er boken til Albert O. Hirschman fra 1970, “Exit, Voice, and Loyalty”, et egnet sted å starte.

Opposisjonelle det ikke er så lett å stagge på hjemmebane, vil man i et diktatur kunne se seg tjent med at flytter ut av landet (“Exit”). Enten ved å forvise dem eller ved å legge til rette for at de selv velger å flytte. Hvilket ikke er helt uvanlig i diktaturer i Latin-Amerika. En tredje form for “Exit” er hva fredsprisvinner Liu Xiaobo erfarte – satt i fengsel til sin død.

“Voice” i betydningen av å motsi dem som styrer, er det begrenset rom for i et diktatur. I et demokrati er det motsatt. Å bli motsagt er en del av demokratiets natur. Meningsbrytninger. Ulike ønsker og vurderinger av veien videre. Basert på et system eller regelverk for hvordan beslutninger fattes.

Et grunnleggende prinsipp i et demokrati er lojalitet til spillereglene. Da Xi Jinping brøt med tradisjonen om å gi seg som øverste leder etter ti år, viste han ikke respekt for de grunnleggende spillereglene i Kina. Ved å se til at lovverket som hindret en person å bli gjenvalgt mer enn én gang som landets president ble tatt bort, banet han veien for å bryte det preg av demokrati som lå i at Kina hadde jevnlig utskiftninger av landets øverste ledelse.

I det kommunistiske Kina, der Partiet styrer det hele, er det også rom for "Voice". Likevel begrenset av prinsippet om demokratisk sentralisme som vi skylder Lenin. Og som ble videreutviklet av Stalin og Mao. Demokratisk sentralisme innebærer at CCP er organisert i hierarkier, der underliggende organisasjonsledd bidrar til å velge lederne på nivået over, samtidig som medlemmene forventes å være lojale overfor de samme lederne. Mindretallet skal innordne seg flertallet. Og alle beslutninger i høyere organer skal være absolutt bindende for de lavere organene og for alle partimedlemmer. En meget streng partidisiplin råder.

I et diktatur vil dynamikken som et aksjeselskap eller et sant demokrati innbyr til, være fraværende. Hva mener jeg? Hirschmans lille bok gir svaret.

Om du eier aksjer, men ikke liker hvordan selskapet drives, kan du likevel velge å beholde aksjene ("Loyalty"). Og håpe i det stille at skuta vil rette seg. Dersom utviklingen fortsatt går feil vei, ber du kanskje om ordet på generalforsamlingen neste år. Foreslår en omlegning av kursen ("Voice"). Hvis omlegningen uteblir, kommer du til et punkt der nok er nok. Selger aksjene ("Exit").

Noe tilsvarende i et demokrati. Være lojal mot ledelsen i partiet du stemmer på og kanskje også er medlem av. Selv om du synes ett og annet er feil, holder du det for deg selv. Inntil du finner tiden moden for å si ifra. For til syvende og sist å melde deg ut av partiet, og kanskje inn i et annet om utviklingen – etter din mening – fortsetter sin skjeve gang. "Loyalty", "Voice" og "Exit".

Når beslutninger er fattet og Xi Jinping har staket ut kursen, er anledningen til "Voice" meget begrenset. Særlig om det er slik at "Voice" kan tas som tegn på manglende "Loyalty". Om de seks øvrige medlemmene av PBSC seg imellom skulle diskutere mulige alternative løsninger enn dem Xi går inn for, ville dette bli sett på som brudd på lojaliteten. Slike diskusjoner er ganske enkelt ikke tillatt. "Exit" gjenstår. Og da ikke primært ved at folk høyt opp i Partiet melder seg ut. Snarere ved at de blir tatt for korrupsjon eller andre former for upassende oppførsel, og blir hevet ut av Partiet.

Et samfunn der "Loyalty" er hva som kreves og tillates, etter at systemet basert på demokratisk sentralisme har pekt ut kursen og de avgjørende beslutningene om veien videre er fattet, fremstår som rigid og ufritt.

11. april 2023,

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025>